

Спеціалізованій вченій раді
Д 18.092.01 у Бердянському державному педагогічному університеті

ВІДЗИВ

офіційного опонента

ГОРБАТЮК РОМАНА МИХАЙЛОВИЧА

на дисертацію Керекеша-Попової Олени Володимирівни

**«Формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів
у процесі професійно-педагогічної підготовки», представленого на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність теми дисертаційної роботи

Практична діяльність сучасного інженера-педагога ускладнюється завдяки збільшенню кількості чинників, які він повинен враховувати, а також управлінських завдань, що потребують розв'язання в процесі створення необхідних умов ефективної освітньої діяльності. У зв'язку з цим виняткового значення набуває проблема формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. Це зумовлює професійну підготовку компетентних інженерів-педагогів для системи професійної освіти України.

Обґрунтовуючи потребу в дослідженні О. В. Керекеша-Попова доходить висновку: щоб внутрішньо відповідати сучасній дійсності, випускники педагогічних закладів вищої освіти мають не просто адаптуватися до нової ситуації, а й бути здатними управляти нею, змінити її, змінюючись і розвиваючись самі. Це означає, що сучасний ринок педагогічної праці вимагає від вищої школи вдосконалення підготовки майбутніх педагогів для системи професійної освіти, становлення їх як професіоналів, котрі не лише глибоко знають свою професію, а й є компетентними в царині управління.

Формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів за метою, змістом, об'єктом, предметом, результатом є основою двох наукових

напрямів педагогічних досліджень: проблеми професійно-педагогічної підготовки та проблеми освітнього й педагогічного менеджменту як видів соціального управління. Тому для розв'язання проблеми дослідження здобувачкою проаналізовано філософську, психологічну, педагогічну й управлінську літературу за цими напрямами.

Визначені в дисертації з урахуванням результатів наукового пошуку суперечності зумовлюють виявлення нових шляхів вирішення означеної проблеми, тому актуальність дослідження Олени Володимирівни Керекеша-Попової «Формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки» не викликає сумнівів.

Науковий апарат роботи має всі необхідні складники: об'єкт, предмет, мету дисертаційного дослідження, концепцію, завдання, методи; визначену наукову новизну та практичне значення; інформацію про апробацію і впровадження отриманих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів

Вивчення об'ємного комплексу наукових праць вітчизняних і закордонних учених з питань формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки дозволило дисертантці ґрунтовно висвітлити теоретичні засади роботи, сформулювати її вихідні положення. На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень нею вдумливо зіставлено різноманітні підходи до визначення основних дефініцій проблеми дослідження, зокрема, «професійна компетентність майбутніх інженерів-педагогів», «управлінська компетентність фахівця», «професійно-педагогічна підготовка майбутніх інженерів-педагогів», «управлінська компетентність майбутніх інженерів-педагогів».

Дисертанткою встановлено, що професійно-педагогічна підготовка – це невід'ємна складова професійної підготовки, складний, спеціально

організований процес формування професійної компетентності, що забезпечує майбутнім інженерам-педагогам поліфункціональну педагогічну діяльність у закладах професійної освіти та можливість здійснювати управлінську функцію. З'ясування сутності управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів дало змогу здобувачці сформулювати власне тлумачення цього поняття як інтегрованої якості особистості, що виражається в сформованості управлінських мотивів та цінностей, вмінь і навичок, знань, професійно важливих якостей особистості, які дозволяють ефективно здійснювати управлінську діяльність (ставити цілі, планувати, прогнозувати результати, організовувати, контролювати, здійснювати аналіз, приймати управлінські рішення), самостійно розв'язувати професійні управлінські проблеми та ситуації з результативного навчання, виховання та розвитку майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної освіти.

Погоджуємося з Оленою Володимирівною, що структуру управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів утворюють мотиваційний (інтерес до управлінської діяльності в закладах професійної освіти та до вивчення управлінських дисциплін; прагнення до самостійного оволодіння управлінськими вміннями та навичками, здобуття управлінських знань, реалізації управлінських здібностей, можливостей, особистісних якостей; ціннісні орієнтації в управлінській діяльності), діяльнісний (управлінські вміння та навички, що забезпечують якісну реалізацію управлінських функцій: інформаційно-аналітичні, планувально-прогностичні, організаторські, операційні, діагностувальні, самоменеджменту; наявність досвіду управлінської діяльності), когнітивний (знання про зміст, методи, форми та технології управлінської діяльності) та особистісний (професійно важливі якості особистості: комунікативні, морально-етичні, вольові, організаторські та самоменеджменту) компоненти, які тісно взаємопов'язані між собою,

проявляються в управлінській діяльності та спрямовані на реалізацію сукупності управлінських функцій.

Суттєвим інноваційним аспектом виконаного О. В. Керекеша-Поповою дослідження є розробка й теоретичне обґрунтування моделі формування управлінської компетентності, яка орієнтована на перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), базується на методологічних засадах компетентнісного, діяльнісного, особистісного та системного підходів і розуміється як наукова основа результату та процесу професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів.

Схвальної оцінки, на наш погляд, заслуговують також визначені дисертанткою організаційно-педагогічні умови формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки: конкретизація змісту професійно-педагогічної підготовки модулями управлінського контенту; практична спрямованість професійно-педагогічної підготовки; активізація самостійної роботи студентів при вивченні управлінських дисциплін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні

Наукові положення, висновки і пропозиції дисертаційного дослідження О. В. Керекеша-Попової сформульовано чітко й послідовно, вони є аргументованими та змістовними.

Достовірність одержаних результатів підтверджується теоретичною обґрунтованістю вихідних положень дослідження, опрацюванням значної кількості джерел, застосуванням сучасних методів досліджень, апробацією та впровадженням результатів роботи в практичну діяльність закладів вищої освіти.

Обґрунтування обраної теми дисертації є методологічно, теоретично й технологічно переконливим, а сукупність завдань для її вирішення сприяє розкриттю теми та досягненню мети дослідження.

Аналіз основних положень дисертації свідчить про досягнення мети і розв'язання завдань дослідження. Зміст роботи відповідає поставленій меті і завданням дослідження. Висновкам, представленим у дисертації, властиві повнота та логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості й достовірності.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується продуманою логікою викладу матеріалу, широтою й різноманітністю опрацьованої джерельної бази.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Дисертаційна робота складається з трьох розділів, кожний із яких можна вважати своєрідним внеском у вирішення проблеми формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

У **вступі** науково коректно обґрунтовано актуальність проблеми, чітко сформульовано мету, яка співзвучна з темою та конкретизована в завданнях, визначено об'єкт і предмет роботи, схарактеризовано систему використаних у роботі дослідницьких методів.

У першому розділі – **«Теоретичні засади формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки»** – дисертанткою досліджено особливості професійно-педагогічної, зокрема управлінської діяльності інженерів-педагогів.

Ретельний аналіз освітнього стандарту за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) (2019) дав змогу визначити основні вимоги до професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів, які полягають в здатності реалізовувати інноваційні освітні проекти, здійснювати

пошук та упровадження найбільш раціональних й ефективних методів, форм і засобів організації навчання, виховання і розвитку майбутніх кваліфікованих робітників, вирішувати комплекс навчально-виробничих проблем та здійснювати управління освітнім процесом.

З'ясовано, що управлінська компетентність майбутніх інженерів-педагогів має складну структуру і містить мотиваційний, діяльнісний, когнітивний та особистісний компоненти, які тісно взаємопов'язані між собою, проявляються в управлінській діяльності та спрямовані на реалізацію сукупності управлінських функцій.

У другому розділі – **«Модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки»** – схарактеризовано модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки; описано навчально-методичне забезпечення формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки розроблено на основі компетентнісного, діяльнісного, особистісного та системного підходів і розуміється як наукова основа результату та процесу професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів. Вона (модель) включає цільовий, методологічний, процесуальний та діагностувальний блоки. В основу моделі покладено обґрунтовані структурні компоненти, які перебувають у логічному взаємозв'язку та системній єдності: мета, завдання, методологічні підходи і принципи, зміст (модулі управлінського контенту, управлінські дисципліни), форми організації освітнього процесу, методи та засоби навчання, організаційно-педагогічні умови, критерії, показники та рівні сформованості умінь, навичок і знань, а також передбачуваний результат.

Результатом реалізації моделі є середній та високий рівні сформованості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. Запропонована модель має чітку науково-теоретичну основу, логічну стрункість та послідовність виконання професійних вимог до професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки»** – подано авторську програму експериментального дослідження з перевірки ефективності моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки та проаналізовано результати експериментального дослідження щодо її ефективності.

Дисертантка доволі глибоко висвітлила організацію, зміст та етапи впровадження розробленої моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. Це забезпечило вірогідність отриманих результатів. Детально обґрунтовано методикку дослідження, її особливості і труднощі, які були в процесі педагогічного експерименту. Оригінально поданий аналіз результатів дослідження, за яким проглядається процес усунення визначених здобувачкою суперечностей, що є цінним. Достовірність висновків та ефективність запропонованої моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки підтверджується якісним і кількісним аналізом отриманих результатів. Це визначає роль дисертантки в покращенні освітнього процесу.

Дослідження побудоване на ґрунтовній джерельній базі, яку здобувачка достатньо систематизувала. Вивчення наукової та психолого-педагогічної літератури (загалом проаналізовано 484 найменування) дало автору підстави для формулювання обґрунтованих наукових висновків.

Достовірність та аргументованість результатів

Привертає увагу своєю обґрунтованістю експериментальна методика проведення дослідно-експериментальної частини дослідження, яка забезпечила наукову цінність отриманих результатів. Тривалість, масовість і масштабність педагогічного експерименту, його багатоплановість, різноманітність і цілеспрямованість, ретельність обробки з широким використанням методів математичної статистики дали можливість О. В. Керекеша-Поповій обрати оптимальний, як на наш погляд, шлях раціонального вирішення поставлених завдань дослідження.

Констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту чітко сплановані, вірогідність одержаних результатів доведено шляхом застосування методів математичної статистики (критерій Пірсона χ^2 і t -критерій Стьюдента).

Висновки до розділів достатньо повно характеризують зміст дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 317 сторінок, основний текст викладено на 187 сторінках, що цілком відповідає вимогам МОН України до обсягу кандидатських дисертацій.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Практична значущість одержаних результатів дослідження полягає в розробці та впровадженні в освітній процес підготовки майбутніх інженерів-педагогів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 015 Професійна освіта: дидактичних комплексів навчального модуля «Менеджмент у професійній освіті» до нормативної дисципліни «Методологічні засади професійної освіти» та дисципліни вільного вибору студентами «Педагогічний менеджмент у професійній освіті», що містять навчальні програми, матеріали лекцій, семінарських і практичних занять, матеріали для самостійної роботи

студентів, контроль-но-діагностувальні матеріали; навчально-методичних посібників «Менеджмент у професійній освіті» та «Педагогічний менеджмент у професійній освіті».

Матеріали дослідження можуть бути використані в закладах вищої освіти під час підготовки майбутніх інженерів-педагогів, а також у процесі підвищення кваліфікації інженерів-педагогів у закладах післядипломної освіти.

Впровадження результатів дослідження було здійснено в освітній процес Бердянського державного педагогічного університету, Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Української інженерно-педагогічної академії.

Загальні висновки дисертаційного дослідження адекватні його завданням, повною мірою відображають зміст і структуру дисертації, чітко сформульовані, несуть конкретне смислове навантаження, забезпечують цілісне сприйняття дисертаційної роботи.

Мовностилістична культура дисертації належна, хоч не позбавлена певних огріхів. Бібліографічний опис у списку літератури зроблено з дотриманням сучасних установлених вимог.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено в 13 одноосібних публікаціях автора, з них: 5 статей у наукових фахових виданнях України з психолого-педагогічних наук, стаття в закордонному науковому виданні, 5 тез доповідей у матеріалах конференцій, 2 навчально-методичні посібники.

У наукових працях повною мірою віддзеркалено всі розділи рецензованої дисертації. Матеріали дисертаційної роботи О. В. Керекеша-Попової були обговорені на науково-практичних конференціях.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою, змістом та оформленням він відповідає сучасним вимогам МОН України. У тексті автореферату дисертації відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого О. В. Керекеша-Поповою дисертаційного дослідження. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

Високо оцінюючи кандидатську дисертацію О. В. Керекеша-Попової вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та проаналізувати дискусійні моменти щодо вирішення досліджуваної проблеми:

1. Дослідження кандидатського рівня, як відомо, потребує всебічного аналізу закордонного досвіду. Що стосується умов сучасного інформаційно-технологічного суспільства, то значення цього аспекту зростає в геометричній прогресії. А тому варто було б більш широко використати закордонний досвід формування управлінської компетентності майбутніх фахівців у професійних навчальних закладах і закладах вищої освіти. Вважаємо, використання надбань закордонного досвіду дало б ширший погляд на досліджувану проблему і дозволило авторці ґрунтовніше її вирішити.

2. Визначаючи методологічні підходи до розробки моделі формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки здобувачка залишає поза увагою синергетичний підхід. Вважаємо, що в межах цього підходу формування

управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів можна інтерпретувати з погляду самоорганізації, а значить цілеспрямованого використання студентами власних резервів, необхідних для ефективного навчання.

3. Поняття «професійна компетентність» отримало науковий аналіз у дисертаціях і визначення та закріплення в останніх вітчизняних нормативних документах про освіту, тому слід, очевидно, ними послуговуватися та не робити такий об'ємний аналіз цього поняття.

4. Погоджуючись з виокремленими організаційно-педагогічними умовами підготовки майбутніх інженерів-педагогів бажано було б скористатись досвідом роботи колег, власним досвідом, більш ґрунтовно описати критерії їх вибору та роль в такому виборі експертів із сторони викладачів і студентів.

5. Залишається спірним для нас питання про назву моделі (рис. 2.1). На нашу думку, її доцільно було б назвати структурно-функціональна модель формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

6. Розкриваючи теоретичні та методичні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів, авторці в руслі особистісного підходу бажано було ширше висвітлити як саме використання розробленої моделі дозволяє всебічно враховувати індивідуальні можливості кожного студента, оскільки управлінська компетентність, у першу чергу, базується на особистісних якостях.

7. У списку використаних джерел зустрічається чимало застарілих джерел, у той час як упродовж останнього десятиліття в науковий обіг введено чимало нових джерел, передусім монографії та навчальні посібники з педагогіки вітчизняних авторів.

Проте зазначені зауваження не знижують високої теоретичної та практичної цінності проведеного наукового дослідження, яке є концептуальним,

цілісним, завершеним, що робить вагомий внесок у розвиток теорії і методики професійної освіти.

Загальні висновки та оцінка дисертації

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація О. В. Керекеша-Попової «Формування управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки» за актуальністю і глибиною, рівнем узагальнення та обсягом, повнотою викладу її основних результатів відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами від 06.09.2016 р.), які ставляться до робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, а її автор Олена Володимирівна Керекеша-Попова заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
машинознавства і транспорту
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Р. М. Горбатюк

Підпис
засвідчую
Начальник відділу кадрів

